

Sobre les crítiques radicals a la pedagogia actual

Maria Rosa Espot

Ricardo Moreno Castillo. *La conjura de los ignorantes. De cómo los pedagogos han destruido la enseñanza*. Madrid, Pasos Perdidos, 2016, 198 p. Pròleg d'Arcadi Espada

Enric Prats. *Teorizando en educación: entre erudición, poesía y opinionitis*. Barcelona, Editorial UOC, 2015, 173 p.

Ricardo Moreno Castillo és llicenciat en matemàtiques i doctor en filosofia. Ha estat catedràtic d'institut fins a la seva jubilació i professor associat a la Facultat de Matemàtiques de la Universitat Complutense. Després de trenta-vuit anys de vida professional, Moreno escriu *La conjura de los ignorantes* on a partir d'una antologia formada per fragments de llibres, articles, actes de congressos i altres materials, signats per pedagogs de renom a Espanya, exposa —no sense una certa ironia— les causes, segons ell, del fracàs de la reforma educativa implantada a Espanya amb la LOGSE.

Aquest llibre està organitzat en un pròleg, una introducció, vint apartats de diverses pàgines cada un d'ells —que en cap moment l'autor anomena capítols, de fet el llibre no té índex— i una bibliografia final. El llibre està ben editat, encara que presenta alguna errata.

Quant al seu discurs, Moreno argumenta en favor d'un sistema educatiu més exigent que l'actual, es declara entusiasta dels coneixements sòlids i consistents i reivindica de manera reiterada els hàbits de treball i l'esforç que requereix tot aprenentatge, així com la qualitat del professor. Partidari del silenci a l'aula i de participar a classe escoltant, Moreno reclama el dret dels altres a aprendre i l'autoritat del professor que de cap mane-

ra —afirma— es pot imposar per decret llei.

No obstant això, aquest llibre podria dir-se que fonamentalment és una crítica radical a la pedagogia actual. Per a aquest autor «la pedagogia és un llenguatge sense contingut (...) i no una ciència» (p. 19) i convertir-se en un bon professor «no té res a veure amb el discurs dels pedagogs» (p. 195). En aquest sentit, Moreno denuncia el descens de nivell acadèmic a les aules i l'empitjorament del comportament dels estudiants, així com un excessiu psicologisme que considera perjudicial en les escoles i els instituts. Situa les causes de tots aquests mals a l'ensenyament secundari en «el fracàs» de la reforma educativa implantada a Espanya amb la LOGSE i, més en concret, en els pedagogs que van ser els seus artífexs.

Per descomptat, tots tenim dret a opinar. Si bé en uns temes s'opina més que en altres, no cal dir que opinar sobre educació és una tendència molt generalitzada en la nostra societat, sembla que està a l'abast de tots: pares, professors, alumnes, pedagogs, psicòlegs, polítics, periodistes, economistes, advocats, empresaris i un llarg etcètera. Aquesta realitat posa de manifest que l'educació és una de les qüestions que més interessa i preocupa els ciutadans. Ara bé, parafrasejant el professor Enric Prats, val la pena

subratllar que opinar és una cosa molt diferent de deixar anar el judici personal —per tant, particular— per sentenciar sobre problemàtiques generals. És més, tots sabem que opinar és posar de manifest un punt de vista sobre una realitat, o millor dit sobre una part d'una realitat, i que *tota la veritat* sobre una realitat es construeix a partir de diferents punts de vista, és a dir, contemplant, examinant i valorant una mateixa qüestió sota prismes diferents. En aquest sentit l'educació no n'és una excepció.

Molt diferent del llibre de Moreno és el llibre de l'Enric Prats —professor de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona— titulat *Teorizando en educación*. Prats ofereix una visió de la pedagogia actual moltíssim més àmplia, és a dir, des de perspectives diferents; per tant més propera a la realitat. El llibre està organitzat en una presentació —precedida d'un índex inicial que, sigui dit de passada, tant agraeix el lector—, tres capítols llargs i un final més breu, seguit d'una extensa bibliografia que tanca el volum.

Al llarg de les seves pàgines Prats presenta l'educació des de tres punts de vista diferents. En el capítol primer es deté en la mirada sobre educació de l'erudit: parlen els pedagogs (significats de la paraula «educació», diferents pedagogies i diferents models educatius, base científica de l'educació com a disciplina acadèmica, etc.). En el capítol segon, després de citar la distinció del professor Trilla que opta per distingir «entre la pedagogia dels literats i la literatura dels pedagogs», Prats aborda el punt de vista d'alguns literats, en particular d'alguns professors escriptors amb molts anys d'experiència educativa. Finalment, en el capítol tercer l'autor centra la seva atenció en el punt de vista dels opinadors. La seva tesi és que «ni el savi ni l'artista ni l'opinador

amateur o professional poden atribuir-se l'exclusivitat sobre la veritat en educació» (Prats, 2015, p. 13).

No obstant això, Prats —bon coneixedor de la situació actual de la pedagogia— referint-se a les teories educatives d'aquests tres col·lectius (els erudits, els literats i els opinadors), escriu:

Ens temem que unes poden tenir més pes que altres: potser les últimes [les dels opinadors], amb la seva potència mediàtica, siguin més suculentos i de consum ràpid; segurament les literàries tenen un alt poder explicatiu i resulten sempre molt atractives; sense dubte, les erudites solen ser més avorrides i s'allunyen del gran públic. (Prats, 2015, p. 12-13)

Certament, la llunyania —o potser la manca de sintonia—entre els pedagogs i els professors de secundària, ha existit i de fet encara perdura com veiem en *La conjura de los ignorantes*. Però també és cert que el pas cap endavant que s'ha donat en la formació inicial del professorat de secundària —quatre anys d'estudis superiors sobre una disciplina determinada (titulació de grau) i un any de formació pedagògica concretada en un màster en educació— necessàriament ha millorat aquesta situació.

Moreno, davant l'afany d'alguns educadors —segons ell— de donar una imatge d'avantguardistes, moderns i progressistes, adverteix del gran perill que és «confondre el que és bo amb la novetat i el que és dolent amb el que és tradicional» (p. 160). «No és cap casualitat —escriu— que els grans humanistes descreguin de les novetats espectaculars en educació» (p. 122).

En aquest sentit, resulta interessant assenyalar que «la nova educació» —per cert, en boca de tots, professionals o no de l'educació— aposta per l'ensenyament per projectes, el treball cooperatiu, l'aprenentatge autònom, la flexibilitat d'ho-

raris, en lloc d'exàmens, llibres de text, classes magistrals i deures per a casa. Per descomptat té els seus defensors, els seus detractors i els seus escèptics. A manera de contrast, val la pena parar atenció als resultats de les prestigioses proves PISA que ja no situen Finlàndia en el lloc més alt. Els millors resultats són per a les escoles asiàtiques (Singapur, Xangai, Hong Kong, Japó, Corea del Sud), amb models educatius altament competitiu basats en l'esforç, la disciplina a l'aula i amb un aprenentatge enfocat a la realització d'exàmens. Realment aturar-se en ambdues realitats fa pensar.

Potser el quid està a repensar — pedagogs i professors— què volem realment ensenyar als nostres alumnes. Parafraçant l'atleta mexicà i conferenciant Rodrigo Sagaón, em sembla que val la pena convèncer-nos que no es tracta merament *del que aconseguix* cada alumne, sinó més aviat *en qui es converteix*, fet que sense cap dubte exigeix una visió de l'educació moltíssim més àmplia, més profunda i més humana.